

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

8 май 2025 година*

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Член 2, буква б) — Понятие за потребител — Договор с двойна цел — Земеделски производител, сключил договор за закупуване на стока, предназначена както за земеделското му стопанство, така и за битовите му нужди — Вътрешен пазар на електроенергия — Директива 2009/72/ЕО — Член 3, параграф 7 — Приложение I, параграф 1, буква а) — Битов клиент — Срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена — Договорна неустойка за предсрочно прекратяване на договор — Национална правна уредба, която ограничава размера на тази неустойка до „разходи и обезщетения, произтичащи от съдържанието на договора“

По дело C-410/23 [Pielatak]ⁱ

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Sąd Okręgowy w Warszawie (Окръжен съд Варшава, Полша) с акт от 26 май 2023 г., постъпил в Съда на 3 юли 2023 г., в рамките на производство по дело

I. SA

срещу

S. J.,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: I. Jarukaitis (докладчик), председател на състава, N. Jääskinen, Ал. Арабаджиев, M. Condrinanzi и R. Frenco, съдии,

генерален адвокат: A. Rantos,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за полското правителство, от В. Majczyna, в качеството на представител,

* Език на производството: полски.

ⁱ Името на настоящото дело е измислено. То не съвпада с истинското име на никоя от страните в производството.

– за Европейската комисия, от О. Beynet, М. Owsiany-Hornung и Т. Scharf, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 2, букви б) и в) от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273) и на член 3, параграфи 5 и 7, както и на точка 1, букви а) и д) от приложение I към Директива 2009/72/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 13 юли 2009 година относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за отмяна на Директива 2003/54/ЕО (ОВ L 211, 2009 г., стр. 55).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между I. S.A., доставчик на електроенергия (наричан по-нататък „доставчикът“), и S. J., земеделски стопанин, относно заплащането на договорна неустойка, дължима поради предсрочното прекратяване от последния на договор за доставка на електроенергия, сключен между посочените страни за определен срок и на фиксирана цена.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 93/13

- 3 Съгласно член 2 от Директива 93/13:

„По смисъла на настоящата директива:

[...]

- б) „потребител“ означава всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност.
- в) „продавач или доставчик“ означава всяко физическо или юридическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са свързани със занятието, стопанската дейност или професията му, независимо дали в публичноправен или частноправен контекст“.

Директива 2009/72

4 Съображения 3, 7, 8, 51, 52, 54 и 57 от Директива 2009/72 гласят:

„(3) Свободите, които Договорът гарантира на гражданите на Съюза, [...] са възможни единствено в условията на напълно отворен пазар, който позволява на всички потребители да избират свободно своя доставчик и на всички доставчици — да извършват свободно доставки на своите клиенти.

[...]

(7) Съобщението на Комисията [до Европейския съвет и до Европейския парламент] от 10 януари 2007 г., озаглавено „Енергийна политика за Европа“ [СОМ(2007) 1 окончателен], подчерта значението на завършването на вътрешния пазар на електроенергия и на създаването на условия на равнопоставеност за всички предприятия за електроенергия, установени в [Европейската о]бщност. [...]

(8) За да се гарантира конкуренцията и доставките на електроенергия на най-конкурентни цени, държавите членки и националните регулаторни органи следва да улесняват трансграничния достъп за нови доставчици на електроенергия от различни енергийни източници, както и за нови производители на електроенергия.

[...]

(51) Интересите на потребителите следва да бъдат в основата на настоящата директива, а качеството на услугите следва да бъде основна отговорност на електроенергийните предприятия. Необходимо е съществуващите права на потребителите да бъдат укрепени и гарантирани и те следва да включват по-голяма прозрачност. Защитата на потребителите следва да гарантира, че всички потребители в рамките на Общността се ползват от конкурентния пазар. Държавите членки, или когато държавата членка е предвидила това — регулаторните органи, следва да осигуряват прилагането на правата на потребителите.

(52) На потребителите следва да бъде предоставена ясна и разбираема информация за правата им по отношение на енергийния сектор. [...]

[...]

(54) По-голяма защита на потребителите се гарантира чрез наличието на ефективни средства за уреждане на спорове за всички потребители. [...]

[...]

(57) Насърчаването на лоялна конкуренция и на лесен достъп за различните доставчици, както и подпомагането на капацитети за нови производства на електроенергия следва да бъде от първостепенно значение за държавите членки, за да се позволи на потребителите да се възползват в пълна степен от възможностите на либерализирания вътрешен пазар на електроенергия“.

5 Член 1 от тази директива, озаглавен „Предмет и обхват“, гласи:

„Настоящата директива установява общите правила за производството, преноса, разпределението и доставката на електроенергия, както и разпоредби относно защитата на потребителите, с оглед на усъвършенстването и интегрирането на конкурентни пазари на електроенергия в Общността. [...]“.

6 В член 2 от посочената директива се съдържат следните определения:

„За целите на настоящата директива се прилагат следните определения:

[...]

7. „клиент“ означава клиент на едро или краен клиент на електроенергия;

[...]

9. „краен клиент“ означава клиент, купувач електроенергия за собствено ползване;

10. „битов клиент“ означава клиент, купувач електроенергия за собствена битова консумация, като се изключват търговски или професионални дейности;

11. „небитов клиент“ означава физическо или юридическо лице, купуващо електроенергия, която не е за негови собствени битови нужди, и включва производители и клиенти на едро;

12. „привилегирован клиент“ означава клиент, който е свободен да купува електроенергия от доставчика, който е избрал по смисъла на член 33;

[...]“.

7 Член 3 от същата директива, озаглавен „Задължения за обществени услуги и защита на клиентите“, предвижда следното в параграфи 5 и 7:

„5. Държавите членки гарантират, че:

а) когато даден клиент, при спазване на договорните условия, пожелае да смени доставчика си, то промяната се извършва от съответния оператор/съответните оператори в срок от три седмици, и

б) клиентите имат право да получават всички съответни данни за потреблението.

Държавите членки гарантират, че правата, посочени в букви а) и б) се предоставят на клиентите по [не]дискриминационен начин по отношение на разходи, усилия или време.

[...]

7. Държавите членки вземат подходящи мерки за защита на крайните клиенти и по-специално осигуряват адекватни гаранции за защита на уязвими клиенти. [...] Те осигуряват високи нива на защита на потребителя, особено по отношение на прозрачността относно договорните условия, общата информация и механизмите за

уреждане на спорове. Държавите членки правят необходимото привилегираният клиент действително да има възможност лесно да премине към нов доставчик. По отношение най-малко на битовите клиенти тези мерки включват мерките, предвидени в приложение I“.

- 8 Член 33 от Директива 2009/72, озаглавен „Отваряне на пазара и реципрочност“, гласи следното в параграф 1:

„Държавите членки гарантират, че привилегирваните клиенти включват:

[...]

в) от 1 юли 2007 г. — всички клиенти“.

- 9 Член 37 от посочената директива е озаглавен „Задължения и правомощия на регулаторния орган“ и параграф 1 от него гласи:

„Регулаторният орган има следните задължения:

[...]

а) да зачита договорната свобода по отношение на договорите за прекъсваемо снабдяване, както и по отношение на дългосрочните договори, при условие че те са съвместими с правото на Общността и са в съответствие с политиките на Общността;

[...]“.

- 10 Приложение I към тази директива, озаглавено „Мерки за защита на потребителите“, предвижда следното в точка 1:

„Без да се засягат правилата на Общността относно защитата на потребителите, по-специално Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 1997 г. относно защитата на потребителя по отношение на договорите от разстояние [(ОВ L 144, 1997 г., стр. 19; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 4, стр. 160)] и Директива 93/13 [...], мерките, посочени в член 3, следва да гарантират, че клиентите:

а) имат право да сключват договор със своя доставчик на електроенергийни услуги, в който се посочва:

[...]

– продължителността на договора, условията за подновяване и прекратяване на услуги и на договора и дали е разрешено оттегляне от договора без такса;

[...]

Условията са справедливи и предварително добре известни. При всички случаи тази информация следва да се предостави преди сключването или потвърждаването на договора. [...]

[...]

д) не плащат такси при смяна на доставчика;

[...]“.

- 11 Съгласно член 72, първа алинея от Директива 2019/944, считано от 1 януари 2021 г., Директива 2009/72 е отменена и заменена с Директива (ЕС) 2019/944 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 година относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за изменение на Директива 2012/27/ЕС (ОВ L 158, 2019 г., стр. 125).

Директива 2011/83/ЕС

- 12 Съображение 17 от Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2011 година относно правата на потребителите, за изменение на Директива 93/13/ЕИО на Съвета и Директива 1999/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 85/577/ЕИО на Съвета и Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета (ОВ L 304, 2011 г., стр. 64) гласи:

„Определението за „потребител“ следва да включва физическите лица, които действат извън своята търговска дейност, стопанска дейност, занаят или професия. Независимо от това, в случай на договори с двойна цел, когато договорът е сключен за цели отчасти в рамките на търговската или професионална дейност на лицето и отчасти извън нея и когато търговската цел е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на договора, това лице следва също да се счита за потребител“.

Директива 2019/944

- 13 Съгласно съображение 1 от Директива 2019/944:

„В Директива [2009/72] трябва да се внесат редица изменения. С оглед на постигане на яснота посочената директива следва да бъде преработена“.

- 14 Член 12 от Директива 2019/944, озаглавен „Право на смяна и правила относно таксите при смяна“, предвижда в параграфи 2 и 3:

„2. Държавите членки гарантират, че поне на битовите клиенти и малките предприятия не се налагат такси при смяна.

3. Чрез дерогация от параграф 2 държавите членки могат да разрешат на доставчиците или на участниците на пазара, извършващи агрегиране, да начисляват на клиентите такси за прекратяване на договора, когато тези клиенти прекратяват доброволно срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена преди изтичането му, при условие че тези такси са част от договор, доброволно сключен от клиента, и преди сключването на договора са съобщени ясно на клиента. Подобни такси са пропорционални и не надвишават преките икономически загуби на доставчика или на участника на пазара, извършващ агрегиране, произтичащи от прекратяването на договора от клиента, включително разходите за всякакви пакетни инвестиции или услуги, които вече са били предоставени на клиента като част от договора. Тежестта на доказване на преките икономически загуби винаги се поема от доставчика или участника на пазара, извършващ

агрегиране, а допустимостта на таксите за прекратяване на договора се наблюдава от регулаторния орган или от друг компетентен национален орган“.

Полското право

- 15 Ustawa — Prawo energetyczne (Закон за енергетиката) от 10 април 1997 г. (Dz. U., бр. 54, позиция 348), в редакцията му, приложима към спора в главното производство (наричан по-нататък „Законът за енергетиката“), предвижда следното в член 4j, параграф 3а:

„Краен клиент може да прекрати сключен срочен договор, въз основа на който енергийно предприятие му доставя газ или електроенергия, с писмено заявление до енергийното предприятие, без да дължи разходи и обезщетения извън произтичащите от съдържанието на договора“.

- 16 Ustawa — Kodeks cywilny (Закон за Гражданския кодекс) от 23 април 1964 г. (Dz. U., бр. 16, позиция 93), в редакцията му, приложима към спора в главното производство (наричан по-нататък „Гражданският кодекс“), предвижда следното в член 483, параграф 1:

„В договора може да се предвиди, че поправянето на вредите, причинени от неизпълнение или неточно изпълнение на непарично задължение, се осъществява чрез плащане на определена сума (договорна неустойка)“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 17 На 18 март 2017 г. S. J. и доставчикът сключват договор за доставка на електроенергия (наричан по-нататък „разглежданият в главното производство договор“), към който са приложени приложение 1 и общите условия за продажба, които са неразделна част от него.
- 18 Член 7, параграф 2 от този договор предвижда, че договорът се сключва за определен срок — до 31 декември 2021 г., и че доставката на електроенергия ще започне на 1 януари 2018 г. В параграф 6 от посочения член се уточнява, че по-специално в случай на прекратяване на договора от клиента преди посочената в параграф 2 дата той е длъжен да плати договорна неустойка в съответствие с принципите, посочени в точка VI, параграфи 1 —3 от общите условия за продажба. Съгласно параграф 1 размерът на тази неустойка съответства на количеството неизползвана електроенергия, заявена от клиента в същия договор като „предвидено количество електроенергия“ за дадено място на доставка, с единична цена 60 полски злоти (PLN) (около 14 евро) за мегаватчас (MWh). Неизползваното количество енергия се изчислява като сумата от прогнозното средно потребление на енергия за всеки месец след прекратяването на разглеждания в главното производство договор до края на периода, посочен в член 7, параграф 2. В точката относно потреблението е предвидено потребление от 20 MWh годишно, а в приложение 1 към този договор се уточнява, че мястото на потребление на електроенергията е земеделското стопанство на S. J.
- 19 С писмо от 5 май 2017 г., връчено на доставчика на 8 май 2017 г., S. J. уведомява последния, че се отказва от разглеждания в главното производство договор, като упражнява законното си право на отказ, предвидено за потребителските договори. Освен това той представя заявление за отказ от правните последици от договор, който е сключил по погрешка, като твърди, че този договор е недействителен.

- 20 С писмо от 22 май 2020 г. доставчикът посочва, че според него посочените заявления не пораждаат действие. Той издава дебитно известие, съгласно което в срок до 7 юли 2020 г. S. J. трябва да заплати сумата 4 700,22 PLN (около 1 128 евро) като договорна неустойка, както и фактура от 5 март 2018 г. за сумата 254,33 PLN (около 61 евро) и коригирана фактура от 8 януари 2020 г. за сумата 314,90 PLN (около 75 евро) за доставената през периода от 1 до 10 януари 2018 г. електроенергия.
- 21 Тъй като S. J. отказва да плати тези суми, доставчикът сезира Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Столичен районен съд Варшава, Полша) с искане S. J. да бъде осъден да му ги плати. Този съд отхвърля исковата молба. От една страна, той приема, че S. J. няма качеството на потребител и че следователно не е могъл законно да се откаже от разглеждания в главното производство договор въз основа на правната уредба относно защитата на потребителите. В това отношение той по-специално отбелязва, че разглежданият в главното производство договор определя като място на потребление земеделското стопанство на S. J. и че макар действително последният да е посочил, че закупената електроенергия е предназначена за битовите му нужди, това не е достатъчно, за да бъде квалифициран като потребител, тъй като в този договор се посочва, че е предназначен за лица, които нямат качеството на потребител. Всъщност според посочената юрисдикция използването на оферта, предназначена за клиенти, нямащи качеството на потребител, само по себе си доказва, че S. J. е сключил разглеждания в главното производство договор като продавач или доставчик и че този договор се отнася пряко до неговата търговска или професионална дейност, а именно до земеделското му стопанство.
- 22 От друга страна, същият съд прилага член 4j, параграф 3а от Закона за енергетиката, но все пак приема, че искането за плащане на договорна неустойка не трябва да се уважи, тъй като съгласно член 483, параграф 1 от Гражданския кодекс такава неустойка може да бъде предвидена само в случай на неизпълнение или неточно изпълнение на непарично задължение, докато в случая предмет на престацията на купувача при продажбата на електроенергия е парична престация, а именно плащането на цената.
- 23 Освен това исканията за плащане във връзка с потребената електроенергия са отхвърлени като неоснователни, тъй като доставчикът не е доставил никакво количество електроенергия.
- 24 Доставчикът обжалва това решение пред Sąd Okręgowy w Warszawie (Окръжен съд Варшава, Полша), който е запитващата юрисдикция. Той се позовава по-специално на нарушение на член 4j, параграф 3а от Закона за енергетиката и на член 483, параграф 1 от Гражданския кодекс.
- 25 Запитващата юрисдикция посочва, че съгласно заявленията на S. J. представители на електроенергийно предприятие са се явили в земеделското му стопанство на 18 март 2017 г. и са му представили оферта за доставка на електроенергия. По техен съвет той подписал представените му от тях празни формуляри и в края на април 2017 г. получил екземпляр от разглеждания в главното производство договор, в който, от една страна, данните и приложенията към него били различни от тези на направената му оферта и от друга страна, била въведена произволно информация за планираното потребление на електроенергия. Именно поради това с писмо от 5 май 2017 г. той заявява, че иска да се откаже от този договор.

- 26 В този контекст запитващата юрисдикция иска да се установи, на първо място, дали S. J. има качеството на продавач или доставчик, или на потребител и следователно дали отказът му е валиден. В това отношение тя по-специално отбелязва, че Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Столичен районен съд Варшава) е констатирал, че в разглеждания в главното производство договор като получател е посочено „земеделското стопанство“ на S. J. и че единствено на основание член 2, параграф 4 от този договор, който предвижда, че посоченият договор е предназначен за лица, нямачи качеството на потребител, последно посоченият съд е стигнал до извода, че S. J. няма това качество. Тя отбелязва също, че съгласно полското право даден земеделски производител трябва да се счита за продавач или доставчик, освен ако управлява земеделското си стопанство за свои собствени нужди.
- 27 Макар несъмнено съгласно практиката на Съда качеството на потребител или на продавач или доставчик по смисъла на Директива 93/13 трябва да се определя по функционален критерий, който се състои в това да се прецени дали разглежданото договорно отношение се вписва в рамките на дейности, външни за упражняването на дадена професия, в случая все пак не било възможно такова функционално разграничение, тъй като било безспорно, че предмет на разглеждания в главното производство договор е закупуването на електроенергия както за целите на съответното земеделско стопанство, така и за битовите нужди на S. J. Освен това запитващата юрисдикция посочва, че договорите с двойна цел не са посочени в Директива 93/13 и че макар съображение 17 от Директива 2011/83 да се отнася до този вид договори, Съдът е възприел, по-специално в решение от 20 януари 2005 г., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), за да определи дали подписалото такъв договор лице може да се счита за потребител, критерии, които са различни от посочените в съображение 17.
- 28 С оглед на тези обстоятелства запитващата юрисдикция иска да установи как трябва да се тълкува понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13, когато разглежданият договор има цел, отчасти свързана с частни нужди и отчасти свързана с търговска или професионална дейност.
- 29 На второ място, след като запитващата юрисдикция констатира, че предвид датата на сключване на разглеждания в главното производство договор релевантна за разрешаването на спора, с който е сезирана, е Директива 2009/72, тя отбелязва, че възможността за свободна смяна на доставчика на електроенергия, както и специфичната защита на потребителите са сред принципите, формуирани в тази директива, и че възможността за отказ от договор е тясно свързана със смяната на доставчика. Според нея обаче възможността за налагане на такси на клиента в случай на прекратяване от негова страна на срочен договор за доставка на електроенергия представлява проблем от гледна точка на гаранцията за свободна смяна на доставчика на електроенергия.
- 30 От член 3, параграф 7 и приложение I към Директива 2009/72 следвало, че клиент, който има качеството на потребител, не трябва да плаща нищо в случай на смяна на доставчика или на отказ от договора. Освен това посоченият член 3, параграф 7 предполагал, че трябва да се гарантира възможността даден потребител лесно да премине към нов доставчик, без да бъде подложен на дискриминация по отношение на разходите и без наложените неблагоприятни финансови последици да представляват средство за произволна дискриминация по отношение на други доставчици, така че клиентът да не може действително да премине към нов доставчик.

- 31 Член 4j, параграф 3а от Закона за енергетиката обаче, който предвижда възможността за налагане на такси на клиента при предсрочно прекратяване на срочен договор, не съдържа изключение за потребителите. Следователно възниквал въпросът дали този закон противоречи на Директива 2009/72, по-специално на високото равнище на защита на потребителите, предвидено в точка 1, букви а) и д) от приложение I към нея и посочено в съображение 51 от тази директива. В това отношение запитващата юрисдикция подчертава, че полското право позволява налагането на договорни неустойки, но не предвижда критерий за изчисляването им, по-специално от гледна точка на пропорционалността на разходите спрямо поетите рискове или претърпяната вреда, което би било в противоречие с изискванията, поставени по-специално с член 3, параграф 7 от посочената директива. Всъщност на практика подобни неустойки биха могли да бъдат равни на разходите, които евентуално се начисляват за договорената доставка на електроенергия, което на практика би възпрепятствало възможността за прекратяване на такива договори.
- 32 При тези обстоятелства Sąd Okręgowy w Warszawie (Окръжен съд Варшава) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Трябва ли да се приеме, че член 2, букви б) и в) от Директива [93/13] и съдържащото се в него определение [на понятието] [„]потребител[“], както и съображение 17 от Директива [2011/83] обхващат и земеделски стопанин, който сключва договор за закупуване на електроенергия както за земеделското си стопанство, така и за частни, битови нужди?
- 2) Трябва ли член 3, параграфи 5 и 7 и съображение 51 от Директива [2009/72], както и точка 1, букви а) и д) от приложение I към нея, в които се предвижда потребителите да не плащат такси в случай на отказ от договор за доставка на електроенергийни услуги, да се тълкуват в смисъл, че не допускат възможност да се налага договорна неустойка на клиент на енергия, който е потребител, за прекратяването на срочен договор за доставка на електроенергия (член 4j, параграф 3а от Закона за енергетиката)?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

- 33 В самото начало следва да се отбележи, че макар в текста на първия си въпрос запитващата юрисдикция да има предвид не само член 2, буква б) от Директива 93/13, в която се определя понятието „потребител“ по смисъла на тази директива, но и буква в) от същия член, в която се определя понятието „продавач или доставчик“ по смисъла на посочената директива, от този текст, както и от мотивите на преюдициалното запитване следва също, че посочената юрисдикция иска да бъде направено тълкуване само на понятието „потребител“.
- 34 При тези обстоятелства следва да се приеме, че с първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 2, буква б) от Директива 93/13 във връзка със съображение 17 от Директива 2011/83 трябва да се тълкува в смисъл, че земеделски стопанин, който сключва договор за закупуване на електроенергия, предназначена едновременно за земеделското му стопанство и за битовите му нужди, попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на тази разпоредба.

- 35 Съгласно член 2, буква б) от Директива 93/13 „потребител“ означава всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност.
- 36 В това отношение Съдът многократно е постановявал, че понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) е обективно и не зависи от конкретните познания, които съответното лице може да има, или от информацията, с която то действително разполага. Така качеството на съответното лице като „потребител“ трябва да се определя по функционален критерий, който се състои в това да се прецени дали разглежданото договорно отношение се вписва в рамките на дейности, външни за упражняването на дадена професия (вж. в този смисъл определение от 19 ноември 2015 г., Tarcau, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 27, и решение от 8 юни 2023 г., YYY. (Понятие за потребител), C-570/21, EU:C:2023:456, т. 30 и цитираната съдебна практика).
- 37 Що се отнася до въпроса дали и ако това е така, в кои случаи лице, сключило договор с двойна цел, а именно договор относно стока или услуга, предназначена за употреба, която отчасти е свързана с неговата търговска дейност или професия и следователно отчасти е извън нея, все пак може да попадне в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на посочения член 2, буква б), Съдът вече е отбелязал, че макар сам по себе си текстът на тази разпоредба да не позволява да се определи това, контекстът, в който се вписва посочената разпоредба, не изключва в определени хипотези физическо лице, което сключва такъв договор, да може да се квалифицира като „потребител“ по смисъла на същата разпоредба (вж. в този смисъл решение от 8 юни 2023 г., YYY. (Понятие за потребител), C-570/21, EU:C:2023:456, т. 31—39).
- 38 В това отношение Съдът е постановил, че за да се гарантира спазването на целите на законодателя на Съюза в областта на потребителските договори, както и съгласуваността на правото на Съюза, следва по-специално да се вземе предвид понятието „потребител“, съдържащо се в съображение 17 от Директива 2011/83, което изяснява волята на законодателя на Съюза относно определението на понятието „потребител“ при договори с двойна цел, от което следва, че когато договорът е сключен за цели отчасти в рамките на търговската или професионалната дейност на лицето и отчасти извън нея и когато търговската цел е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на договора, това лице следва да се счита за потребител (вж. в този смисъл решение от 8 юни 2023 г., YYY. (Понятие за потребител), C-570/21, EU:C:2023:456, т. 40—45).
- 39 Освен това Съдът припомня, че императивният характер на разпоредбите на Директива 93/13 и свързаните с тях специфични изисквания за защита на потребителите налагат да се предпочете широко тълкуване на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от тази директива, за да се гарантира полезното ѝ действие (вж. в този смисъл решение от 8 юни 2023 г., YYY. (Понятие за потребител), C-570/21, EU:C:2023:456, т. 46).
- 40 В този контекст Съдът също така подчертава, че доколкото член 2, буква б) от Директива 93/13 цели да защити потребителите в случай на неравноправни договорни клаузи, стриктното тълкуване на понятието „потребител“, възприето в решение от 20 януари 2005 г., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), за целите на определянето на обхвата на дерогиращите правила за компетентност, предвидени в членове 13—15 от Конвенцията от 27 септември 1968 година относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32; Специално издание на

- български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 3), изменена с последователните конвенции относно присъединяването на нови държави членки към тази конвенция, в случай на договор с двойна цел не може да обхване по аналогия понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 (решение от 8 юни 2023 г. по дело УУУ. (Понятие за потребител), С-570/21, ЕУ:С:2023:456, т. 51).
- 41 С оглед на тези обстоятелства Съдът постановява, че член 2, буква б) от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на тази разпоредба лице, сключило договор за кредит, предназначен за употреба, която отчасти е свързана с неговата търговска или професионална дейност и отчасти няма отношение към тази дейност, заедно с друг кредитополучател, който не е действал в рамките на своята търговска или професионална дейност, когато търговската цел е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на този договор (вж. в този смисъл решение от 8 юни 2023 г., УУУ. (Понятие за потребител), С-570/21, ЕУ:С:2023:456, т. 53).
- 42 От гореизложеното следва, че за да се определи дали физическо лице, което сключва договор с двойна цел, попадащ в приложното поле на Директива 93/13, действа за цели, които не попадат в рамките на неговата търговска или професионална дейност, и следователно попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13, следва да се провери дали търговската цел на този договор е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия му контекст.
- 43 Съгласно постоянната съдебна практика, когато е сезиран със спор по договор, който би могъл да попада в приложното поле на Директива 93/13, националният съд трябва с оглед на всички доказателства по делото, и по-специално с оглед на клаузите по договора, да провери дали съответното лице може да бъде квалифицирано като „потребител“ по смисъла на посочената директива. За тази цел националният съд трябва да вземе предвид всички обстоятелства по делото, и в частност естеството на представляващата предмет на разглеждания договор стока или услуга, за да установи целта на придобиването или съответно на получаването ѝ (решение от 8 юни 2023 г., УУУ. (Понятие за потребител), С-570/21, ЕУ:С:2023:456, т. 55 и цитираната съдебна практика).
- 44 Същото важи, когато става въпрос за договор с двойна цел, за целите на преценката, от една страна, на мащаба на всяка от двете части на такъв договор в общия му контекст и от друга страна, на преобладаващата цел на този договор. Така, когато става въпрос за договор с двойна цел, националният съд следва да разгледа всички обстоятелства във връзка с разглеждания договор и въз основа на обективните доказателства, с които разполага, да прецени до каква степен търговската или нетърговската цел на този договор е преобладаваща в общия контекст на последния (вж. по аналогия решение от 8 юни 2023 г., УУУ. (Понятие за потребител), С-570/21, ЕУ:С:2023:456, т. 56 и 58).
- 45 Следователно, макар да трябва да се вземат предвид условията на съответния договор, сами по себе си те не са достатъчни, за да се определи дали със сключването на такъв договор с двойна цел съответното физическо лице е действало за цели, които не попадат в рамките на неговата търговска или професионална дейност. Като се има предвид обаче предметът на разглеждания в главното производство договор, който се отнася до закупуването на електроенергия, следва да се уточни, че оценката на годишното потребление на електроенергия, която е предвидена от страните в голям мащаб, може да покаже, че търговската цел е преобладаваща, докато една ниска оценка на потреблението може да покаже, че преобладаващата цел е за битови нужди.

46 С оглед на изложените по-горе съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 2, буква б) от Директива 93/13 във връзка със съображение 17 от Директива 2011/83 трябва да се тълкува в смисъл, че земеделски стопанин, който сключва договор за закупуване на електроенергия, предназначена едновременно за земеделското му стопанство и за битовите му нужди, попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на посочената разпоредба, когато търговската цел на този договор е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на посочения договор.

По втория въпрос

47 В самото начало следва да се отбележи, най-напред, че от акта за преюдициално запитване не става ясно по какъв начин тълкуването на член 3, параграф 5 от Директива 2009/72, посочен в текста на втория въпрос, е релевантно за разрешаването на спора в главното производство. Всъщност съгласно посочения параграф 5, букви а) и б) държавите членки гарантират, от една страна, че когато даден клиент, при спазване на договорните условия, пожелае да смени доставчика си, промяната се извършва от съответния оператор или съответните оператори в срок от три седмици, и от друга страна, че клиентите имат право да получават всички съответни данни за потреблението, като тези права се предоставят на клиентите по недискриминационен начин по отношение на разходи, усилия или време.

48 От акта за преюдициално запитване обаче е видно, че разглежданият в главното производство договор е прекратен преди датата на влизането му в сила и преди изобщо да е доставена някаква електроенергия във връзка с него. При тези условия и при липсата на обяснение от страна на запитващата юрисдикция в това отношение нищо не сочи по какъв начин спорът в главното производство се отнася до хипотеза на смяна на доставчика. Също така нищо не сочи, че този спор се отнася до съобщаването от страна на доставчика на данни за потреблението. Освен това правото лесно да се премине към нов доставчик, което по силата на член 2, точка 12 от Директива 2009/72 във връзка с член 33 от нея се предоставя, считано от 1 юли 2007 г., на всички клиенти по смисъла на член 2, точка 7 от тази директива и с оглед на което запитващата юрисдикция изразява съмнения, които са в основата на втория ѝ въпрос, е изрично предвидено в член 3, параграф 7 от посочената директива, който също е предмет на този въпрос.

49 Освен това исканото тълкуване на точка 1, буква д) от приложение I към Директива 2009/72, също посочена в текста на втория въпрос, не изглежда необходимо за разрешаването на спора в главното производство. Всъщност тази разпоредба се отнася до хипотезата на смяна на доставчика на електроенергия, докато, както бе констатирано в предходната точка на настоящото решение, от преюдициалното запитване не става ясно по какъв начин спорът да се отнася до такава хипотеза.

50 По-нататък, следва да се припомни, че на понятието „потребител“, използвано от запитващата юрисдикция в текста на втория въпрос, не е дадено определение в Директива 2009/72, но Съдът вече е констатирал, че при липсата на указание в обратен смисъл в дадена разпоредба от тази директива, това понятие има широк смисъл в нея и по принцип включва всеки „краен клиент“ по смисъла на член 2, точка 9 от посочената директива, а именно както „битовите клиенти“ по смисъла на член 2, точка 10, така и „небитовите клиенти“ по смисъла на посочения член 2, точка 11 (вж. в този смисъл решение от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), C-371/22, EU:C:2024:21, т. 35).

- 51 От акта за преюдициално запитване обаче е видно, че в основата на въпросите на запитващата юрисдикция стои обхватът на мярката, посочена в точка 1, буква а), пето тире от приложение I към Директива 2009/72. Както обаче следва от член 3, параграф 7, последно изречение от същата директива, това приложение I се отнася по-специално до „битовите клиенти“ по смисъла на член 2, точка 10 от посочената директива.
- 52 Накрая, от преписката, с която разполага Съдът, е видно, че разглежданият в главното производство договор е сключен не само за определен срок, но и за фиксирана цена за целия срок на този договор.
- 53 С оглед на тези обстоятелства следва да се приеме, че с втория си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 3, параграф 7 и точка 1, буква а) от приложение I към Директива 2009/72 във връзка със съображение 51 от същата директива трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която позволява да се наложи договорна неустойка на битов клиент, когато той предсрочно прекрати срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена.
- 54 При тълкуването на разпоредба от правото на Съюза трябва да се вземат предвид не само нейният текст, но и контекстът, в който се вписва, и целите на правната уредба, от която тя е част (решения от 7 юни 2005 г., VEMW и др., С-17/03, EU:C:2005:362, т. 41, и от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), С-371/22, EU:C:2024:21, т. 32).
- 55 Що се отнася, на първо място, до текста на разпоредбите, чието тълкуване се иска, следва да се припомни, че член 3, параграф 7 от Директива 2009/72 изисква държавите членки да вземат подходящи мерки за защита на крайните клиенти, да осигурят високи нива на защита на потребителите, особено по отношение на прозрачността относно договорните условия, общата информация и механизмите за уреждане на спорове, и да правят необходимото привилегированият клиент действително да има възможност лесно да премине към нов доставчик. Също така в тази разпоредба се посочва, че по отношение най-малко на битовите клиенти тези мерки включват мерките, предвидени в приложение I към посочената директива.
- 56 Както следва от точка 1, буква а), пето тире от посоченото приложение I, сред тях са мерките, чиято цел е да се гарантира, че клиентите имат право на договор, сключен с техния доставчик на електроенергия, в който по-специално се уточнява „дали е разрешено оттегляне от договора без такса“.
- 57 При все това от сравнението на текстовете на различните езици на Директива 2009/72 е видно, че единствено в текста на тази разпоредба на френски език, изглежда, се посочва, че поне по отношение на битовите клиенти държавите членки трябва да вземат мерки, за да гарантират, че договорът, който клиентите сключват със своя доставчик на електроенергия, предвижда правото им да се оттеглят от договора без такса. Всъщност в текстовете на тази директива на всички останали езици посочената разпоредба само посочва по същество, че поне по отношение на битовите клиенти държавите членки трябва да предприемат мерки, за да гарантират, че клиентите имат право на договор, сключен с техния доставчик на електроенергия, в който се уточнява дали е възможно този договор да бъде прекратен без такса.

- 58 Съгласно постоянната съдебна практика обаче формулировката, използвана в текста на правна разпоредба на Съюза на един от езиците, не може да служи като единствена основа за тълкуването на разпоредбата или в това отношение да ѝ се отдава предимство пред текстовете на останалите езици. Всъщност необходимостта от еднакво прилагане и следователно от еднакво тълкуване на акт на Европейския съюз изключва възможността той да се разглежда отделно според текста на един от езиците, а напротив, изисква да се тълкува в зависимост от общия разум и целите на правната уредба, от която е част (решение от 30 юни 2022 г., *Allianz Elementar Versicherung*, C-652/20, EU:C:2022:514, т. 36 и цитираната съдебна практика).
- 59 Освен това следва да се припомни, че в последната алинея на точка 1, буква а) от приложение I към Директива 2009/72 се уточнява, че условията на договорите са справедливи и предварително добре известни и че при всички случаи информацията, посочена в тази разпоредба, трябва да бъде предоставена преди сключването или потвърждаването на договора.
- 60 От посочените обстоятелства следва, че текстът на член 3, параграф 7 от Директива 2009/72 и на точка 1, буква а) от приложение I към нея показва, че поне по отношение на битовите клиенти държавите членки трябва да предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че ако желаят, тези клиенти действително имат възможност лесно да преминат към нов доставчик. Освен това те трябва да предприемат необходимите мерки, за да се гарантира, че договорните клаузи са справедливи, ясно формулирани и предварително добре известни, така че клиентът да може да разбере техния обхват преди подписването на договора и да даде свободно и информирано съгласие за това, като по този начин се изпълни наложеното с тази формулировка условие за прозрачност, както и за да съществува механизъм за уреждане на споровете, които биха могли да възникнат между тези клиенти и техния доставчик на електроенергия.
- 61 Текстът на тези разпоредби обаче не позволява да се определи дали те изключват възможността държавите членки да предвидят в националната си правна уредба възможност за налагане на договорна неустойка на битов клиент, когато той предсрочно прекрати сключен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена.
- 62 В това отношение следва по-специално да се отбележи, че фактът, че такава национална правна уредба позволява сключен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена да предвижда, че в случай на предсрочно прекратяване на договора от клиента ще се дължи договорна неустойка, не възпрепятства непременно действително той да има възможност лесно да премине към нов доставчик, както предвижда текстът на член 3, параграф 7 от Директива 2009/72, стига посочената правна уредба да съдържа инструментите, позволяващи да се осигури спазването на условията, посочени в точка 60 от настоящото решение, и по-специално да се контролира размерът на такава неустойка (вж. по аналогия решение от 11 януари 2024 г., *G* (Такси за предсрочно прекратяване на договор), C-371/22, EU:C:2024:21, т. 37). Всъщност по-скоро размерът, а не самото принципно наличие на такава неустойка може да попречи на такава промяна.
- 63 Що се отнася, на второ място, до контекста, в който се вписват член 3, параграф 7 и точка 1, буква а) от приложение I към Директива 2009/72, следва най-напред да се отбележи, че в член 3, параграф 5 от тази директива се уточнява, че смяната на доставчика се извършва при спазване на договорните условия. В същия смисъл с член 37, параграф 1, буква л) от посочената директива се възлага на регулаторните органи задача да зачитат договорната

свобода по отношение на договорите за прекъсваемо снабдяване, както и по отношение на дългосрочните договори, при условие че те са съвместими с правото на Съюза и са в съответствие с политиките на Съюза.

- 64 По-нататък, вярно е, че съгласно точка 1, буква д) от приложение I към Директива 2009/72 във връзка с член 3, параграф 7 от нея държавите членки трябва, поне по отношение на битовите клиенти, да предприемат мерки, за да гарантират, че тези клиенти „не плащат такси при смяна на доставчика“. От това обаче не може да се направи извод, че Директива 2009/72 по принцип не допуска налагането на договорна неустойка в случай на предсрочно прекратяване от битов клиент на срочен договор за доставка на електроенергия на фиксирана цена.
- 65 Всъщност да се приеме, че точка 1, буква д) от приложение I към Директива 2009/72 предполага, че дори и битов клиент да прекрати предсрочно срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена, никога не може да му бъде наложена договорна неустойка, би било в противоречие с текста на точка 1, буква а), пето тире от посоченото приложение I в повечето езикови редакции и в зависимост от текста на езика, който би се възприел, това би лишило последно посочената разпоредба от полезно действие или би довело до противоречие в Директива 2009/72.
- 66 Когато обаче една разпоредба от правото на Съюза подлежи на различни тълкувания, предимство трябва да се отдаде на това, което може да запази нейното полезно действие (решения от 24 февруари 2000 г., Комисия/Франция, С-434/97, ЕУ:С:2000:98, т. 21, и от 23 ноември 2023 г., EVN Business Service и др., С-480/22, ЕУ:С:2023:918, т. 37 и цитираната съдебна практика). Освен това съгласно един от общите принципи на тълкуване дадена разпоредба трябва, доколкото е възможно, да се тълкува по начин, който не поставя под съмнение нейната валидност (решения от 4 октомври 2001 г., Италия/Комисия, С-403/99, ЕУ:С:2001:507, т. 37, и от 21 септември 2023 г., Stappert Deutschland, С-210/22, ЕУ:С:2023:693, т. 47 и цитираната съдебна практика).
- 67 Ето защо следва да се приеме, че евентуалните такси при смяна на доставчика, посочени в точка 1, буква д) от приложение I към Директива 2009/72, се различават от таксите, свързани с прекратяването на договор, посочени в буква а) от тази разпоредба, и че точка 1, буква д) от приложение I не изключва по принцип възможността държавите членки да запазят възможността да предвидят в националната си правна уредба, че на битов клиент може да се наложи договорна неустойка, когато той предсрочно прекрати срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена.
- 68 Впрочем именно в този смисъл законодателят на Съюза се е произнесъл изрично при приемането на Директива 2019/944, както недвусмислено следва от член 12, параграфи 2 и 3 от тази директива, която съгласно съображение 1 от нея представлява преработка на Директива 2009/72 и я заменя от 1 януари 2021 г.
- 69 Накрая, в съображение 51 от Директива 2009/72 само се посочва, първо, че интересите на потребителите следва да бъдат в основата на тази директива, а качеството на услугите следва да бъде основна отговорност на електроенергийните предприятия; второ, че е необходимо съществуващите права на потребителите да бъдат укрепени и гарантирани и че те следва да включват по-голяма прозрачност; трето, че защитата на потребителите следва да гарантира, че всички потребители се ползват от конкурентния пазар, и четвърто, че държавите членки, или когато държавата членка е предвидила това — регулаторните

- органи, следва да осигуряват прилагането на правата на потребителите. Така това съображение не съдържа никакво указание, което би лишило по принцип държавите членки от възможността да предвидят в националната си правна уредба, че на битов клиент може да бъде наложена договорна неустойка, когато той предсрочно прекрати срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена.
- 70 За сметка на това съображение 52 от тази директива гласи, че на потребителите следва да бъде предоставена ясна и разбираема информация за правата им по отношение на енергийния сектор, а в съображение 54 от нея се уточнява, че средствата за уреждане на спорове, предвидени в член 3, параграф 7 от посочената директива, следва да бъдат в полза на всички потребители.
- 71 Ето защо се налага изводът, че от контекста, в който се вписват член 3, параграф 7 от Директива 2009/72 и точка 1, буква а) от приложение I към нея, не следва, че тези разпоредби по принцип не допускат национална правна уредба, която позволява да се наложи договорна неустойка на битов клиент, когато той предсрочно прекрати срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена. За сметка на това от този контекст по същество следва, че както вече е посочено в текста на разпоредбите, които трябва да се тълкуват, такава национална правна уредба трябва да гарантира, че клиентите, и по-специално битовите, имат право да избират своя доставчик и да бъдат информирани по ясен и разбираем начин за правата си, и че им е дадена възможност тези права да бъдат спазвани в рамките на механизъм за уреждане на спорове (вж. по аналогия решение от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), C-371/22, EU:C:2024:21, т. 44).
- 72 Що се отнася, на трето място, до преследваните с Директива 2009/72 цели, Съдът вече е посочил, че съгласно член 1 от тази директива тя има за цел да установи общите правила за производството, преноса, разпределението и доставката на електроенергия, както и разпоредби относно защитата на потребителите, с оглед на усъвършенстването и интегрирането на конкурентни пазари на електроенергия в Съюза. В този контекст и както следва от съображения 3, 7 и 8 от посочената директива, тя цели по-специално установяването на напълно отворен и конкурентен вътрешен пазар на електроенергия, който дава възможност на всички потребители да избират свободно доставчиците си, а на последните — да извършват свободна доставка на своите продукти на клиентите си, да насърчава конкурентоспособността на вътрешния пазар, за да се гарантира доставката на електроенергия на възможно най-ниски цени, и да се създадат справедливи условия на конкуренция на този пазар, за да се завърши вътрешният пазар на електроенергия (решение от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), C-371/22, EU:C:2024:21, т. 45 и цитираната съдебна практика).
- 73 В това отношение е важно да се припомни, че Съдът вече е постановил, че срочните договори за доставка на електроенергия с фиксирана цена могат да осигурят защитата на клиентите, като им гарантират ниски и стабилни цени на електроенергията, като предоставят на потребителите сигурност, че разходите, които те ще трябва да понесат, няма да се променят през целия срок на договора. За да изпълни обаче задълженията си, произтичащи от такива договори, съответният доставчик на електроенергия може да е направил специфични разходи, които са могли да доведат за него до допълнителни разходи в сравнение с безсрочен договор без фиксирана цена, по-специално за да се предпази от промяната на разходите на пазара на едро. Така възможността да се позволи налагането на договорна неустойка в тежест на клиента, когато той прекрати предсрочно

такъв вид срочен договор с фиксирана цена, може да позволи на доставчика да компенсира конкретните разходи, които произтичат за него от този вид договор, като същевременно той избегне необходимостта от прехвърляне върху всичките си клиенти на финансовия риск, свързан с такъв вид договор, което би могло да доведе до повишаване на цените на електроенергията за тях и в крайна сметка би било в противоречие с целта да се гарантират възможно най-ниски цени за потребителите (решение от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), C-371/22, EU:C:2024:21, т. 47).

- 74 Съдът е постановил също, че следва обаче да се има предвид и общата цел на Директива 2009/72 да се осъществи завършването на вътрешния пазар на електроенергия, както и по-конкретните цели, посочени в съображения 51 и 57 от тази директива, да се даде възможност на потребителите да се ползват от конкурентен и либерализиран пазар. Така той констатира, че постигането на тези цели би било застрашено, ако национална правна уредба позволява налагането на договорни неустойки, които са несъразмерни на възникналите от договора разходи, но не са изцяло компенсирани поради предсрочното му прекратяване. Всъщност подобни неустойки могат по неестествен начин да разубедят съответните клиенти да прекратят предсрочно срочния си договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена по-специално с оглед на смяната на доставчика, и по този начин да им попречат да се ползват пълноценно от конкурентен и либерализиран вътрешен пазар на електроенергия (вж. в този смисъл решение от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), C-371/22, EU:C:2024:21, т. 48).
- 75 Тези съображения, изложени от Съда по дело относно предсрочното прекратяване на срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена от небитов клиент, обаче са приложими към договор от същото естество, сключен с битов клиент, тъй като по отношение на целите, припомнени в точки 72—74 от настоящото решение, Директива 2009/72 не прави никакво разграничение в зависимост от качеството на съответния потребител.
- 76 Така целите на Директива 2009/72 сочат, че държавите членки по принцип трябва да имат възможност да предвидят в националната си правна уредба възможност за налагане на договорна неустойка на битов клиент, когато той предсрочно прекрати срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена, стига да са изпълнени произтичащите от тази директива общи условия, отнасящи се по-специално до необходимата информация за този клиент и до наличието на механизъм за уреждане на спорове.
- 77 При това положение, тъй като съгласно посоченото от запитващата юрисдикция вторият въпрос е свързан с национална правна уредба, която позволява налагането на договорни неустойки, без обаче да предвижда критерий за изчисляването им, по-специално от гледна точка на пропорционалността на разходите спрямо поетите рискове или претърпяната вреда, следва също да се уточни, че макар Директива 2009/72 да не съдържа никакво указание в това отношение, съгласно постоянната съдебна практика държавите членки трябва да упражняват компетенциите си при спазване на правото на Съюза, така че по този начин не могат да лишат Директива 2009/72 от полезното ѝ действие (решение от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), C-371/22, EU:C:2024:21, т. 50 и цитираната съдебна практика).
- 78 Полезното действие на Директива 2009/72 обаче би било застрашено, ако в рамките на механизма за уреждане на спорове, който държавите членки са длъжни да предвидят по силата на тази директива в полза на потребителите на електроенергия, сезираният

- административен или съдебен орган не е в състояние да изчисли размера на договорна неустойка като разглежданата в главното производство и евентуално да наложи нейното намаляване и дори премахването ѝ, ако се окаже, че с оглед на всички характеризиращи конкретния случай обстоятелства тя е в размер, който е непропорционален спрямо разходите, направени по договор като разглеждания в главното производство, но които не са компенсирани изцяло поради предсрочното му прекратяване, така че на практика това би довело до обезсмисляне на правото на крайния клиент да избере свободно своя доставчик, и до засягане на целите на Директива 2009/72, припомнени в точки 72 и 74 от настоящото решение (вж. по аналогия решение от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), С-371/22, EU:C:2024:21, т. 51).
- 79 Макар тази преценка на пропорционалността на размера на такава договорна неустойка да е единствено от компетентността на националния орган, сезиран с евентуален спор, за да се даде полезен отговор на запитващата юрисдикция, все пак следва да се посочи, че за целите на посочената преценка може по-специално да се вземат предвид първоначалният срок на разглеждания договор, оставащият срок към момента на прекратяването му, количеството електроенергия, което е било закупено за изпълнението на този договор, но което в крайна сметка няма да бъде консумирано от клиента, както и средствата, с които доставчик, който полага разумно дължимата грижа, би разполагал, за да ограничи евентуалните икономически загуби, които би претърпял вследствие на посоченото предсрочно прекратяване (вж. по аналогия решение от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), С-371/22, EU:C:2024:21, т. 52).
- 80 От гореизложеното следва, че член 3, параграф 7 и точка 1, буква а) от приложение I към Директива 2009/72 във връзка със съображение 51 от същата директива допускат национална правна уредба като разглежданата в главното производство, при условие че такава правна уредба гарантира, че договорната неустойка, която може да бъде договорена по силата на посочената директива, е справедлива, ясна, предварително добре известна и свободно договорена и че е налице възможност за обжалване по административен или съдебен ред, в рамките на което сезираният орган може да прецени пропорционалността на тази неустойка с оглед на всички обстоятелства по случая и евентуално да наложи нейното намаляване или отмяна (вж. по аналогия решение от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), С-371/22, EU:C:2024:21, т. 55).
- 81 За да се даде полезен отговор на запитващата юрисдикция, следва също да се уточни, от една страна, че с оглед на това тълкуване е без значение дали в рамките на спора в главното производство S. J. ще бъде определен като „битов клиент“ по смисъла на член 2, точка 10 от Директива 2009/72, или като „небитов клиент“ по смисъла на член 2, точка 11 от нея, тъй като аналогично тълкуване важи в случаите, когато става въпрос за предсрочно прекратяване от небитов клиент на срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена (вж. в този смисъл решение от 11 януари 2024 г., G (Такси за предсрочно прекратяване на договор), С-371/22, EU:C:2024:21, т. 55).
- 82 При това положение и от друга страна, съгласно точка 1 от приложение I към Директива 2009/72 посоченото тълкуване не засяга правата, които клиент като S. J. евентуално би могъл да черпи от правната уредба на Съюза за защита на потребителите, и по-специално от Директива 93/13, ако освен това този клиент попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от последно посочената директива.

- 83 С оглед на всички изложени по-горе съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 3, параграф 7 и точка 1, буква а) от приложение I към Директива 2009/72 във връзка със съображение 51 от същата директива трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национална правна уредба, съгласно която в случай на предсрочно прекратяване от битов клиент на срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена последният е длъжен да заплати договорната неустойка, предвидена в договора, стига тази правна уредба, от една страна, да гарантира, че такава договорна неустойка е справедлива, ясна, предварително добре известна и свободно договорена, и от друга страна, да предвижда възможност за обжалване по административен или съдебен ред, в рамките на което сезираният орган може да прецени пропорционалността на тази неустойка с оглед на всички обстоятелства по случая и евентуално да наложи нейното намаляване или отмяна. Това тълкуване не засяга правата, които такъв клиент евентуално би могъл да извлече от правната уредба на Съюза за защита на потребителите, и по-специално от Директива 93/13, ако освен това този клиент попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от последно посочената директива.

По съдебните разноски

- 84 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

- 1) Член 2, буква б) от Директива 93/13/ЕИО от 5 април 1993 година относно **неравноправните клаузи в потребителските договори във връзка със съображение 17 от Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2011 година относно правата на потребителите, за изменение на Директива 93/13/ЕИО на Съвета и Директива 1999/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 85/577/ЕИО на Съвета и Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета**

трябва да се тълкува в смисъл, че

земеделски стопанин, който сключва договор за закупуване на електроенергия, предназначена едновременно за земеделското му стопанство и за битовите му нужди, попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на посочената разпоредба, когато търговската цел на този договор е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на посочения договор.

- 2) Член 3, параграф 7 и точка 1, буква а) от приложение I към Директива 2009/72/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 13 юли 2009 година относно **общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за отмяна на Директива 2003/54/ЕО във връзка със съображение 51 от Директива 2009/72**

трябва да се тълкуват в смисъл, че

допускат национална правна уредба, съгласно която в случай на предсрочно прекратяване от битов клиент на срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена последният е длъжен да заплати договорната неустойка, предвидена в договора, стига тази правна уредба, от една страна, да гарантира, че такава договорна неустойка е справедлива, ясна, предварително добре известна и свободно договорена, и от друга страна, да предвижда възможност за обжалване по административен или съдебен ред, в рамките на което сезираният орган може да прецени пропорционалността на тази неустойка с оглед на всички обстоятелства по случая и евентуално да наложи нейното намаляване или отмяна. Това тълкуване не засяга правата, които такъв клиент евентуално би могъл да извлече от правната уредба на Съюза за защита на потребителите, и по-специално от Директива 93/13, ако освен това този клиент попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от последно посочената директива.

Подписи